

УДК 37.048.45

DOI 10.18372/2786-5487.1.16647

**Мороз Ірина** 

кандидат хімічних наук, доцент,  
Луцький національний технічний університет,  
м. Луцьк, Україна

**Гулай Ольга** 

доктор педагогічних наук, професор,  
Луцький національний технічний університет,  
м. Луцьк, Україна

## **МОТИВАЦІЯ ВИБОРУ МАЙБУТНЬОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ У ГЕНДЕРНОМУ КОНТЕКСТІ**

***Анотація.** Визначено мотиваційні чинники вибору спеціальності першокурсниками спеціальностей 192 «Будівництво та цивільна інженерія» та 208 «Агроінженерія» Луцького національного технічного університету. Встановлено гендерні відмінності як серед внутрішніх факторів, зумовлених прагненням до професійного самоствердження, так і серед вагомості зовнішніх причин вибору спеціальності, пов'язаних із фінансовими чинниками або бажанням уникнути військової служби*

***Ключові слова:** професійна орієнтація, професійне самовизначення, мотиви вибору ЗВО, мотиви вибору спеціальності.*

***Annotation.** Motivational factors for choosing a specialty by freshmen of specialties 192 «Construction and Civil Engineering» and 208 «Agroengineering» of Lutsk National Technical University were determined. Gender differences were established both among internal factors due to the desire for professional self-affirmation, and among the importance of external reasons for choosing a specialty related to financial factors or the desire to avoid military service.*

*Key words: professional orientation, professional self-determination, motives for choosing higher education institutions, motives for choosing a specialty.*

Цілі сталого розвитку як орієнтир суспільного прогресу містять ціль забезпечення для громадян незалежно від гендерної ознаки якісної освіти та рівного доступу до неї впродовж усього життя. Однак у вітчизняному суспільстві існують певні стереотипи, особливо у галузі вищої технічної освіти, стосовно чоловічих та жіночих спеціальностей. До перших традиційно належать будівництво, електротехніка та електропостачання, транспорт, механічна інженерія, де у більшості технічних закладів вищої освіти відсоток здобувачів-хлопців становить 60-75, а то й 90 %. Натомість, такі спеціальності, як харчові технології, технології легкої промисловості, екологія і збалансоване природокористування тощо, здебільшого обирають саме дівчата.

Технічні ЗВО України надають усім однакові права на доступ і участь у виборі спеціальності та у процесі навчання. Однак можливості, які набуваються через освіту (можливість отримати рівноцінну з чоловіком роботу і заробітну плату, досягти високої посади тощо), для жінок і досі у певних галузях обмежені гендерними стереотипами. Порадник щодо застосування гендерно орієнтованого підходу рекомендує: «Закладам вищої освіти проводити гендерно чутливі інформаційні заходи в межах вступних кампаній з метою уникнення дівчатами і хлопцями гендерних стереотипів при виборі напряму підготовки та професії» [1].

Саме тому дослідження мотивації не втрачає актуальності, оскільки розуміння мотивів вибору спеціальності, форми навчання та навчального закладу сприятиме удосконаленню організації процесу професійної освіти, спрямованої на розвиток інтелектуальних та особистісних характеристик студентів незалежно від гендерної ознаки.

Дослідження мотиваційних чинників професійного самовизначення проводилося низкою вітчизняних дослідників з різних ЗВО України як серед старшокласників – потенційних абітурієнтів, так і серед першокурсників [2 - 4].

Виокремлено найбільш впливові фактори вибору майбутньої спеціальності: особиста зацікавленість, престижність спеціальності та перспективи працевлаштування, а також відповідні предмети ЗНО.

Репрезентативне дослідження мотивації українських абітурієнтів здійснено аналітичним центром Cedos у 2020 році у рамках Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні [5]. Як зазначають дослідники, «...найчастіше мотивацією було отримання в майбутньому роботи з високою оплатою — для 59%, а також оволодіння знаннями та навичками, що будуть необхідними для обраної професії — для 45%» [5, с. 76].

*Мета статті* - встановлення гендерних відмінностей мотиваційних чинників вибору спеціальності першокурсниками окремих технічних спеціальностей Луцького національного технічного університету.

У роботі використано теоретичні методи (аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури) для виявлення стану досліджуваної проблеми та емпіричні методи (опитування, математична обробка результатів) для встановлення мотиваційних чинників студентів ЛНТУ.

Було проведено соціологічне опитування студентів першого курсу спеціальностей 192 «Будівництво та цивільна інженерія» та 208 «Агроінженерія». На обох напрямках щорічно переважає кількість хлопців як серед абітурієнтів, так і серед студентів. В опитуванні взяли участь 78 студентів, із них 61 чоловічої статі та 17 жіночої відповідно. Теоретична похибка загальної вибірки не перевищує 7,5 % з імовірністю 95 %. Для оцінки мотиваційних чинників використовували наступні статистичні величини [6]:

1. Середнє значення,  $\bar{x}$ :

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n};$$

2. Дисперсія,  $S^2$ :

$$S^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2.$$

де  $n$  – кількість опитаних студентів,  $x_i$  – оцінка мотиваційного чинника певним студентом.

Для студентів першого курсу було запропоновано анкету – перелік із 20 можливих мотиваційних чинників, складений на підставі аналізу наукових публікацій та попередніх опитувань здобувачів вищої освіти і викладачів [7]. Студенти оцінювали особисту важливість перерахованих мотиваційних чинників здобуття технічної освіти за такою шкалою: найважливіший чинник – 20 балів, а далі за зменшенням значущості до найменш значущого чинника, оціненого в 1 бал. Отриманні результати розглядали як просту випадкову вибірку із загальної сукупності результатів опитування, де кожен результат опитування має рівну ймовірність відбору без попереднього розподілення їх на будь-які групи.

Перелік мотиваційних чинників та статистичні величини їх оцінювання наведено в таблиці 1 та 2. Чим вище середнє значення мотиваційного чинника, тим вищу мотиваційну дію здійснював даний чинник на вибір даної спеціальності в студентів (темним шрифтом виділено найвагоміші фактори). Значення дисперсії вказує на однаковість відповідей респондентів: чим вище значення дисперсії, тим більше відхилень відповідей респондентів від середнього значення. Таким чином, чим меншим є значення дисперсії, тим однаковішими є відповіді опитаних осіб.

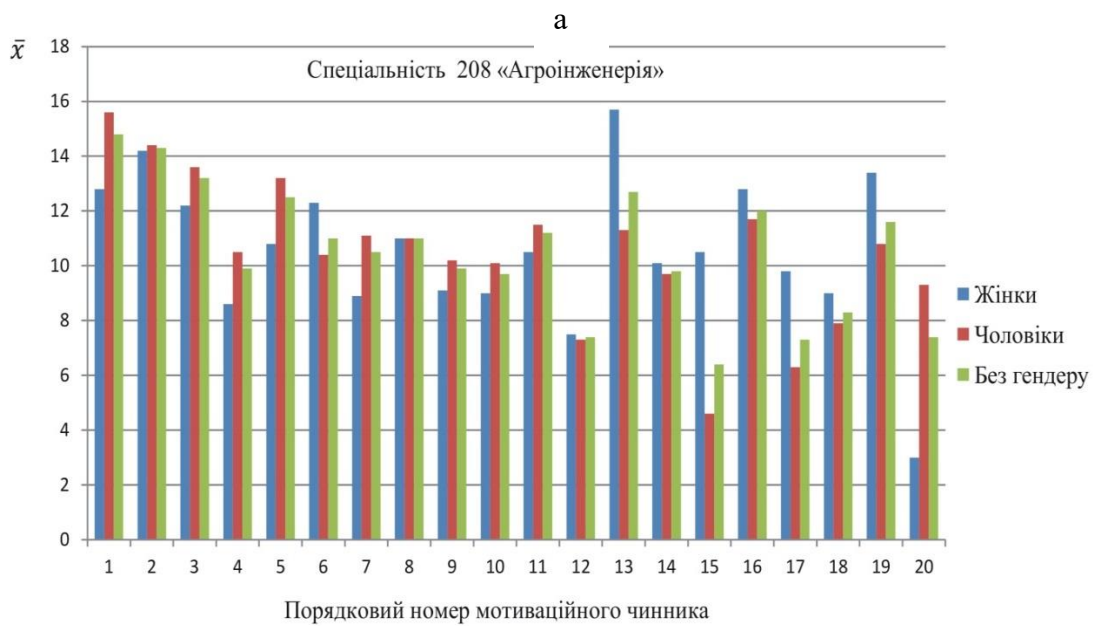
Найбільш значущими чинниками, які спонукають отримати вищу технічну освіту за обома обраними спеціальностями, на думку опитаних студентів, є інтерес до професії та престиж професії – 45,5% та 34,1% опитаних відповідно обрали ці мотиви як найголовніші. Також суттєвий вплив на вибір здобути вищу освіту мали здібності до професії та високий зарібок (по 27,3%). Найменшу мотивуючу дію мали такі чинники, бажання займатися науковою діяльністю (3,4%) та бажання змінити місце проживання (2,3%).

Таблиця 1

**Статистичні величини оцінювання мотиваційних чинників  
Здобуття вищої технічної освіти студентами спеціальності  
192 «Будівництво та цивільна інженерія»**

№ з/п	Мотиваційні чинники	Усереднено		Жінки		Чоловіки	
		$\bar{x}$	S <sup>2</sup>	$\bar{x}$	S <sup>2</sup>	$\bar{x}$	S <sup>2</sup>
1.	<b>Інтерес до самої професії</b>	<b>15,2</b>	26,1	17,4	27,3	14,3	23,3
2.	<b>Престиж професії</b>	<b>14,7</b>	25,0	15,6	33,4	14,4	23,7
3.	<i>Здібності до даної професії</i>	12,9	35,6	13,1	29,6	12,8	39,3
4.	<i>Здібності до технічних і точних наук</i>	10,7	26,0	10,4	22,3	10,8	28,5
5.	<i>Високий заробіток</i>	<b>14,6</b>	21,5	14,6	16,0	14,5	24,6
6.	<i>Думка батьків, друзів, однолітків та їх досвід</i>	9,3	30,8	8,0	21,2	9,9	34,7
7.	Можливість швидкого досягнення високого соціального статусу та кар'єрного зростання	12,7	19,7	12,3	22,1	12,8	19,2
8.	Можливість особистого розвитку та професійного вдосконалення	12,5	26,9	15,0	23,8	11,4	25,0
9.	Можливість стажуватися та проходити практику на провідних підприємствах регіону	10,6	18,5	10,6	21,0	10,6	18,0
10.	Соціальні мотиви	11,4	20,3	11,8	28,9	11,2	17,2
11.	Престиж університету	9,4	19,2	9,6	16,2	9,3	20,9
12.	Вплив засобів масової інформації	5,7	18,8	6,4	10,4	5,4	22,7
13.	Можливість навчатися за рахунок держбюджетних коштів	12,4	26,5	10,9	12,7	13,0	30,4
14.	<b>Доступність навчання</b>	10,0	32,1	8,4	13,8	10,7	39,3
15.	Бажання змінити місце проживання	4,8	23,4	5,3	32,7	4,6	20,0
16.	Здобути нові знання	11,8	15,8	12,3	17,6	11,6	15,3
17.	Не було конкретних мотивів здобути дану професію	6,5	29,2	4,6	21,1	7,4	31,1
18.	Бажання займатися науковою діяльністю в цій сфері	7,6	19,2	9,6	19,7	6,7	17,2
19.	Затребуваність даної професії на ринку праці	12,2	26,2	11,2	16,6	12,7	30,6
20.	Особисті чинники	5,0	22,8	2,1	2,6	6,4	26,6

Розподіл оцінок студентів за середнім значенням мотиваційного чинника у гендерному розрізі подано на рисунку 1.



б

**Рис. 1. Розподіл оцінок студентів за середнім значенням мотиваційного чинника у гендерному розрізі для студентів спеціальностей:**

**192 «Будівництво та цивільна інженерія» (а), 208 «Агроінженерія» (б).**

Максимально значущими з незначними відхиленнями від середнього значення як для хлопців, так і для дівчат є перші два взаємопов'язані мотиви – інтерес до майбутньої професії та її престиж. Однак перший фактор є суттєво важливішим для дівчат спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» (17,4), для хлопців значення цього фактора 14,3. Така ж розбіжність спостерігається й стосовно фактора 8 – «Можливість особистого розвитку та професійного вдосконалення» (дівчата –15,0, хлопці – 11,8). Для хлопців більш важливою є можливість навчатися за рахунок держбюджетних коштів (фактор 13, дівчата –10,9, хлопці – 13,0).

У гендерному розподілі мотивів обрання спеціальності «Агроінженерія» спостерігали дещо інші закономірності. Найсуттєвіші відмінності виявлено стосовно факторів 13 і 15. Можливість навчатися за рахунок держбюджетних коштів значно вагоміша для дівчат (фактор 13, дівчата –15,7, хлопці – 11,3). Більшість дівчат також вмотивовані бажанням змінити місце проживання (фактор 15, дівчата –10,5, хлопці – 4,6). Оскільки більшість студентів даної спеціальності є вихідцями з сільських районів, хлопці значно більше налаштовані здобути фах і повернутися на роботу у сільську місцевість, ніж дівчата.

Для хлопців обох спеціальностей більш важливим, ніж для дівчат, є особистісний фактор (чинник № 20), зумовлений можливістю отримати відстрочку від призову на строкову службу.

### **Висновки та перспективи подальших розвідок наперед.**

Таким чином, проведений моніторинг ціннісних детермінант продемонстрував гендерні відмінності як серед внутрішніх факторів, зумовлених прагненням до професійного самоствердження, так і серед вагомості зовнішніх причин вибору спеціальності, пов'язаних із фінансовими чинниками або бажанням уникнути військової служби. У майбутньому плануємо простежити, як змінюватимуться ціннісні орієнтири протягом навчання та як вони реалізуватимуться у професійній діяльності.

Предметом подальших пошуків стане також здійснення цілеспрямованого педагогічного впливу на мотиваційну складову формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Результати будуть враховані при плануванні профорієнтаційної роботи із потенційними абітурієнтами Луцького НТУ.

### Список використаних джерел

1. Порадник щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в окремих галузях / Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій та ін. – Київ : Віваріо, 2020. – 48 с.
2. Белзецький Р.С., Бурдейна О.В. Мотиваційні фактори, які вплинули на вибір ВНТУ студентами 2015 року вступу. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 5. С. 124-129.
3. Isaienko S.A. Profession choice motives of entrance candidates' as a factor of efficient educational activities of a higher education institution. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VI (74), Issue: 180, 2018. doi.org10.31174send-pp2018-180vi74-06.
4. Стрілкова Т. Мотивація студентів до здобуття технічної та фізико-математичної освіти. Новий колегіум. 2020. № 3. С. 7-11. DOI: 10.30837/nc.2020.3.7.
5. Вибір вищої освіти після школи. К.: Аналітичний центр Cedos, 2020. 80 с.
6. Фещур Р.В., Барвінський А.Ф., Кічор В.П. Статистика: Навч. посіб. Л. : Інтелект-Захід, 2001. 273 с.
7. Гулай О. Особливості формування мотивації навчання майбутніх будівельників в умовах ступеневої освіти. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка. 2017. № 1. С. 99-107.